

- *Щодо стану та перспектив розвитку наукової освіти в Україні (доповідач — академік НАН України С.О. Довгий)*
- *Наукові повідомлення молодих учених установ НАН України (доповідачі — доктор фізико-математичних наук К.В. Терлецька, кандидат хімічних наук Ю.П. Муха, кандидат політичних наук А.Ю. Ясінська)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 11 вересня 2019 року

Перед початком засідання Президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон вручив присуджені Указами Президента України від 17.05.2019 № 236/2019 з нагоди Дня науки й від 22.08.2019 № 616/2019 з нагоди Дня Незалежності України та розпорядженням Голови Верховної Ради України державні нагороди групі провідних учених Національної академії наук України за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, вагомі трудові здобутки, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм, поздоровив нагороджених і побажав їм міцного здоров'я, творчого натхнення і нових досягнень у їх невтомній науковій праці.

* * *

Далі Президент НАН України академік Б.Є. Патон запропонував Президії НАН України розглянути питання про співпрацю Національної академії наук України з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій і представив присутнього на засіданні першого заступника голови згаданого Комітету доктора юридичних наук Олександра Анатолійовича Лукашева.

Президент НАН України зазначив, що Національна академія наук України, її установи та Президія плідно співпрацюють з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Фахівці Академії регулярно долучаються до підготовки та проведення парламентських і комітетських слухань, надають експертні висновки щодо нормативно-правових актів і програмних документів, а також готують інформаційно-аналітичні матеріали з різних питань суспільного розвитку. Академік Б.Є. Патон нагадав, що восени минулого року відбулося спільне засідання Комітету та Президії НАН України, на якому було розглянуто питання про основні засади розвитку та державної підтримки Національної академії наук України.

Далі Президент НАН України запросив до слова народного депутата України О.А. Лукашева. Подякувавши за запрошення взяти участь у засіданні Президії НАН України і надану можливість виступити, О.А. Лукашев доповів про зміни, які відбулися в роботі Комітету з питань освіти, науки та інновацій. Він поінформував, що склад Комітету розширився, і тепер до нього входять 13 народних депутатів. З відання Комітету наразі вилучено питання інтелектуальної власності, які передано до відання Комітету з питань економічного розвитку.

У структурі Комітету створено 6 підкомітетів: з питань раннього розвитку та дошкільної освіти; з питань загальної, середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях; з питань професійно-технічної та фахової передвищої освіти; з питань вищої освіти; з питань освіти впродовж життя та позашкільної освіти; з питань науки та інновацій. Відповідно до розподілу обов'язків у Комітеті, за сфери науки та інноваційної діяльності відтепер відповідає народний депутат О.А. Лукашев.

Комітет уже ухвалив перелік законопроектів для розгляду впродовж другої сесії. Дев'ять законопроектів Комітет має розглянути як основні, щодо решти (близько 20 законопроектів) — надати свої висновки профільним комітетам. Серед згаданих основних законопроектів — проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (реєстраційний номер 0898), який було прийнято в першому читанні минулим складом Верховної Ради України і робота над підготовкою якого до другого читання вже розпочалася.

Далі доповідач зупинився на питанні стану реалізації Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», прийнятого ще у 2015 р. Минуло вже чотири роки, але ситуація у науковій сфері за цей час відчутно не поліпшилася і ключові норми цього Закону повною мірою ще не діють. Однак уже лунають пропозиції щодо реформування науки, в тому числі її структурної академічної частини. Йдеться, зокрема, про ліквідацію національних галузевих академій наук, що суперечить

Зустріч Президента НАН України академіка Бориса Євгеновича Патона з першим заступником голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Олександром Анатолійовичем Лукашевим

Виступ першого заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Олександра Анатолійовича Лукашева

чинному законодавству і, крім того, не дає можливості проаналізувати ефективність системи, запровадженої Законом «Про наукову і науково-технічну діяльність», оскільки вона ще остаточно не сформована. Зокрема, ще не впроваджено конкурсне фінансування через Національний фонд досліджень і показники

Доповідь академіка НАН України Станіслава Олексійовича Довгого

фінансування науки сьогодні ще не досягли рівня, передбаченого Законом.

О.А. Лукашев зазначив, що наразі триває процес встановлення контактів між керівництвом держави і наукою. Так, у серпні цього року відбулася зустріч Президента України Володимира Зеленського з керівництвом Академії та зустріч Голови Верховної Ради України Дмитра Разумкова з Президентом НАН України академіком Б.Є. Патонем. А Прем'єр-міністр України Олексій Гончарук у своєму інтерв'ю засобам масової інформації наголосив, що «освіта, наука, інновації, технології — це пріоритети, на яких Україна як держава має зосередитися і в які необхідно інвестувати».

Завершуючи виступ, народний депутат України О.А. Лукашев зауважив, що перші кроки влади сповнюють надією на реальні позитивні зміни у ставленні до науки та інновацій, адекватне розуміння їх важливої ролі для розвитку країни та суспільства. Він висловив сподівання на подальшу плідну співпрацю, в тому числі в рамках підписаного між НАН України та Комітетом Меморандуму про співробітництво.

* * *

Потім учасники засідання заслухали доповідь президента Національного центру «Мала академія наук України» академіка НАН Укра-

їни **Станіслава Олексійовича Довгого** щодо стану та перспектив розвитку наукової освіти в Україні (стенограму див. на с. 24).

У доповіді йшлося про результати діяльності Малої академії наук, яка значно активізувалася останніми роками. Цьому сприяв новий Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, в якому зазначено, що держава створює умови для залучення учнівської молоді до наукової і науково-технічної діяльності, у тому числі через систему МАН України. Статус та засади діяльності Малої академії наук визначено Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

У березні 2018 р. між Генеральним директором ЮНЕСКО та Урядом України було підписано Угоду про створення на базі МАН України Центру ЮНЕСКО з наукової освіти для творчих обдарованих дітей. За час своєї діяльності Центр ЮНЕСКО при МАН України істотно розширив рамки міжнародного співробітництва, спрямованого на інтеграцію МАН України в європейський та світовий освітній простір. Встановлено партнерські зв'язки з понад 30 країнами світу (Німеччина, Польща, Франція, Чорногорія, Словаччина, Мексика, США, Об'єднані Арабські Емірати, Сінгапур, Китай та ін.). Протягом 2018–2019 рр. учні МАН України взяли участь у таких міжнародних заходах, як Міжнародна наукова виставка MILSET (MILSET Expo Sciences Europe, Польща); Міжнародна конференція молодих дослідників ICYS (Сербія); Європейський конкурс молодих учених EUCYS; Міжнародна олімпіада з філософії (Італія); Міжнародний конкурс GENIUS Olympiad (США); Міжнародний науковий фестиваль I-FEST; Міжнародний фестиваль інженерії, науки та технологій (Туніс); Міжнародна школа Teenager Maker Camp & Teacher Workshop (Китай); Міжнародний конкурс наукових проектів INSPO та Науково-освітня виставка-конкурс у галузі технічних наук та енергетики OKSEF (Туреччина); Міжнародна олімпіада з креативності Destination Imagination (США) тощо. Щороку учні та педагоги МАН України проходять навчання

у провідних наукових лабораторіях світу — CERN, X-Lab, NASA, Argonne та ін.

Членів Президії НАН України було поінформовано про реалізацію проекту зі створення Музею науки МАН України. При Музеї заплановано організувати 20 науково-навчальних лабораторій, тісно поєднаних за напрямками з тематикою експозицій. Ці лабораторії функціонуватимуть під патронатом відповідних установ НАН України.

Крім того, доповідач повідомив про створення за згодою з Секретаріатом ЮНЕСКО кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти у Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова з метою налагодження міжуніверситетської мережі співробітництва з підготовки та перепідготовки українських педагогів, здатних реалізовувати принципи наукової освіти. У 2019 р. МАН України започаткувала журнал «Теорія та практика наукової освіти» (Theory and Practice of Science Education), який видається двічі на рік англійською мовою. Триває спільна робота МАН України і Державної наукової установи «Київський академічний університет» зі створення Київського малого академічного університету.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон; директор Державної наукової установи «Київський академічний університет» член-кореспондент НАН України О.А. Кордюк; директор Інституту обдарованої дитини НАПН України кандидат філософських наук М.С. Гальченко; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтєв; віце-президент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України академік НАН України В.Г. Кошечко; голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, завідувач відділу Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України академік НАН України А.Г. Білоус; президент Національної академії педагогічних наук України академік НАН України та НАПН України В.Г. Кремень; перший віце-президент НАН України академік НАН України В.П. Горбулін;

академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко.

Президія НАН України відзначила важливість і актуальність розвитку наукової освіти в Україні. Президент НАН України академік Б.Є. Патон підкреслив, що установи Академії мають активно поповнюватися молодими дослідниками, оскільки без цього Академія не має майбутнього. Було наголошено також на необхідності подальшого розвитку й поглиблення взаємодії НАН України і МАН України у залученні талановитої учнівської молоді до наукової діяльності та вихованні майбутньої наукової зміни.

* * *

Далі присутні заслухали наукові повідомлення молодих учених НАН України.

Виступ старшого наукового співробітника Інституту проблем математичних машин і систем НАН України доктора фізико-математичних наук **Катерини Валеріївни Терлецької** був присвячений проблемі моделювання гравітаційних течій в океанах та внутрішніх водоймах (докладніше див. с. 31).

У виступі йшлося про актуальні питання океанографії, пов'язані зі стратифікованими течіями, для яких важливими є негідростатичні ефекти. Це означає, що в досліджуваних процесах характерні горизонтальні масштаби, сумірні з вертикальними, і значущими є вертикальні швидкості. Було розглянуто стратифіковані течії, зокрема гравітаційні потоки на континентальному схилі біля Антарктичного півострова, де розташована українська антарктична станція «Академік Вернадський», плавучі струменеві течії, генерацію та розповсюдження внутрішніх хвиль у морях та океанах, їх вплив на перемішування в шельфових зонах, а також результати досліджень трансформації внутрішніх сейш в озерах.

У повідомленні старшого наукового співробітника Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України кандидата хімічних наук **Юлії**

Виступ доктора фізико-математичних наук Катерини Валеріївни Терлецької

Виступ кандидата хімічних наук Юлії Петрівни Мухи

Виступ кандидата політичних наук Аліни Юріївни Ясінської

Петрівни Мухи йшлося про плазмонні моно- та біметалічні наночастинки золота і срібла як перспективні засоби комплексної терапії онкозахворювань (докладніше див. с. 38).

Новий комплексний препарат для терапії онкологічних захворювань має три складові: нанорозмірне золото/срібло з біосумісним стабілізатором у вигляді амінокислоти триптофану, магнітне ядро оксиду заліза (магнетиту) та асоційовані наночастинки зі «спареними» плазмонами. Такий склад дозволяє знизити токсичність наночастинок металу, забезпечує спрямовану доставку лікарського засобу за допомогою магнітного поля та можливість позбутися побічних ефектів хіміо- та радіотерапії, використовуючи нешкідливе опромінення ІЧ-світлом і ефект гіпертермії. У виступі було наведено напрацювання доповідачки з розроблення та дослідження властивостей препарату і зазначено, що запропонований підхід дає змогу не лише створити новий засіб для комплексної терапії онкозахворювань, а й поглибити фундаментальні знання в такому новому напрямі, як плазмоніка.

У виступі наукового співробітника Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України кандидата політичних наук **Аліни Юріївни Ясінської** було розглянуто питання електоральної невизначеності громадян України в контексті досвіду європейських країн (докладніше див. с. 44).

У дослідженні проведено критичний аналіз явища електоральної невизначеності на прикладі двох країн: Франції та Польщі. Враховуючи ментальну та історичну спільність і географічну близькість України з Польщею, а також беручи до уваги досвід Франції як класичної моделі «старої демократії», викремлено найдієвіші шляхи подолання електоральної невизначеності та виборчої пасивності громадян.

Аналіз активності українського електорату свідчить про те, що проблема електоральної невизначеності стає дедалі актуальнішою. Проголошені в Україні демократичні принципи розвитку передбачають плюралізм і наявність категорії населення, що не визначило-

ся. Однак, з іншого боку, досить нестабільна політична ситуація в нашій країні не сприяє електоральній активності та зростанню довіри, чим провокує підвищення рівня невизначеності. Українська виборча система потребує сьогодні значних змін, і в цьому може виявитися корисним досвід таких країн, як Франція та Польща.

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко, віце-президент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України академік НАН України В.Г. Кошечко, віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік НАН України А.Г. Загородній, академік-секретар Відділення хімії НАН України, директор Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України академік НАН України М.Т. Картель, голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, завідувач відділу Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України академік НАН України А.Г. Білоус, президент Національної академії педагогічних наук України, академік НАН України і НАПН України В.Г. Кремень.

За підсумками обговорення Президія НАН України схвалила заслухані наукові повідомлення молодих учених і доручила Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України разом із Науково-організаційним відділом Президії НАН України під час підготовки проекту постанови Президії НАН України про відкриття у 2020 р. додаткових відомчих тем для молодих учених-доповідачів передбачити додаткові кошти на виконання їхніх наукових досліджень.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- заслухали інформацію академіка НАН України Б.Є. Патона щодо ключових положень реформування науки України, підготовлених Науковим комітетом Національної ради з питань розвитку науки і технологій;
- прийняли рішення про присвоєння звання «Почесний доктор Національної академії наук України» професору Лам Кін Йонгу за вагомий внесок у розвиток науки, суспільний прогрес, забезпечення миру, взаєморозуміння й співробітництва між народами;
- з метою публікації оригінальних і оглядових робіт з питань інформатики, комп'ютерних наук, прикладної математики та інформаційних технологій постановили започаткувати збірник наукових праць «Кібернетика та комп'ютерні технології» і затвердити головним редактором академіка НАН України І.В. Сергієнка.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Погоджено призначення:

- академіка НАН України **Пирожкова Сергія Івановича** на посаду головного наукового співробітника Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, задовольнивши його прохання про звільнення з посади радника при дирекції Інституту;
- академіка НАН України **Литвина Володимира Михайловича** на посаду головного наукового співробітника Інституту історії України НАН України;
- академіка НАН України **Довгого Станіслава Олексійовича** почесним директором Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- кандидата геологічних наук **Тимченко Юлії Анатоліївни** на посаду завідувача відділу океанографії Державної установи «Науковий гідрофізичний центр НАН України»;
- кандидата географічних наук **Дубняка Сергія Сергійовича** на посаду завідувача відділу екологічної гідрології та технічної гідробіології Інституту гідробіології НАН України;
- кандидата біологічних наук **Снігірьової Анастасії Олександрівни** на посаду завідувача відділу екології

крайових угруповань Державної установи «Інститут морської біології НАН України»;

- доктора філософських наук **Загороднюка Валерія Петровича** на посаду завідувача відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України;

- доктора філософських наук **Пролеєва Сергія Вікторовича** на посаду завідувача відділу філософії культури, етики та естетики Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України;

- кандидата історичних наук **Шаповала Андрія Івановича** на посаду завідувача відділу археографії Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України академіка НАН України **Довгого Станіслава Олексійовича** за багаторічну плідну працю вченого, організатора наукових досліджень і педагога та вагомий творчий здобутки в галузі телекомунікацій, інформаційних технологій, аерокосмічних досліджень Землі;

- іноземного члена НАН України **Батлера Уільяма** за багатолітню плідну творчу працю, вагомий здобутки у науковому дослідженні порівняльного правознавства, міжнародного приватного і публічного права та активну співпрацю з колективами правознавців НАН України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- академіка НАН України, академіка НАМН України **Фоміна Петра Дмитровича** за багатолітню невтомну працю вченого і лікаря-хірурга, вагомий професійний здобутки та підготовку висококваліфікованих наукових кадрів — фахівців у галузі загальної і невідкладної хірургії.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- старшого наукового співробітника Інституту геологічних наук НАН України **Зайцеву Людмилу Борисівну** за багаторічну плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у галузі петрографії вугілля.

Подякою НАН України відзначено:

- провідного наукового співробітника Інституту фізики плазми Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» кандидата фізико-математичних наук **Крупнік Людмилу Іва-**

нівну за багаторічну плідну наукову працю, особисті здобутки в галузі керованого термоядерного синтезу та розроблення і впровадження новітніх методів діагностики високотемпературної плазми;

- завідувача відділу Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, члена-кореспондента НАН України **Говоруна Дмитра Миколайовича** за багатолітню плідну працю на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень в установі;

- провідного наукового співробітника Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, кандидата біологічних наук **Корпана Ярослава Ізидоровича** за багатолітню плідну працю на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень в установі;

- заступника генерального директора з наукової роботи Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника доктора наук із соціальних комунікацій, професора **Сніцарчук Лідію Віталіївну** за багаторічну плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомий здобутки в галузі бібліографічних досліджень та особистий внесок у розвиток бібліотечної справи;

- співробітників Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України — провідного наукового співробітника, доктора філософських наук, професора **Гомілко Ольгу Євгенівну**; старшого наукового співробітника, кандидата філософських наук **Кисельову Оксану Олександрівну**; провідного наукового співробітника, доктора філософських наук **Омельянчика Валентина Йосиповича**; старшого наукового співробітника, кандидата філософських наук **Ситніченко Людмилу Анатоліївну** — за багатолітню плідну творчу працю та вагомий особистий внесок у розвиток філософської науки.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- наукового співробітника Інституту проблем реєстрації інформації НАН України **Крючину Людмилу Іванівну** за багатолітню плідну високопрофесійну працю, вагомий здобутки у науково-організаційній роботі та особистий внесок у розвиток наукових досліджень в Інституті;

- співробітників Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України — головного наукового співробітника, доктора технічних наук **Грекова Леоніда Дмитровича**; завідувача відділу **Зотову Ларису Володимирівну**; вченого секретаря, кандидата технічних наук **Клименко Вікторію Ігорів-**

ну; заступника директора з наукової роботи, кандидата технічних наук **Лебеда Олексія Григоровича**; завідувача відділу, доктора фізико-математичних наук **Полумієнка Сергія Костянтиновича**; директора, члена-кореспондента НАН України **Трофимчука Олександра Миколайовича** — за багатолітню плідну працю, вагомі здобутки у професійній діяльності та значний особистий внесок у впровадження інноваційних розробок у вітчизняну військову промисловість;

- старшого наукового співробітника Інституту фізики плазми Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» кандидата фізико-математичних наук **Глазунова Геннадія Петровича** за багатолітню плідну і сумлінну працю та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі фізики плазми і керованого термоядерного синтезу;

- головного наукового співробітника Державної установи «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН

України» доктора економічних наук **Поповича Олександра Сергійовича** за багатолітню плідну невтомну працю та вагомі особисті здобутки у дослідженні пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної науки;

- трудовий колектив Державної установи «Інститут проблем ендокринної патології імені В.Я. Данилевського Національної академії медичних наук України» за багатолітню плідну науково-дослідну і клініко-діагностичну діяльність у галузі ендокринології, розроблення і впровадження сучасних лікарських засобів, вагомий внесок у розвиток медичної науки та з нагоди 100-річчя від часу заснування Інституту;

- провідного спеціаліста Сектору хімічних і біологічних наук Науково-організаційного відділу Президії НАН України **Ісупову Наталію Миколаївну** за багатолітню сумлінну працю, відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків та здобутки у професійній діяльності.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик